

hrvatsku i srbsku i za prirodne znanosti.“ Duša temu za hrvaško znanstveno literaturo velevažnemu podjetju bil je Jagič. On je bil listu glavni urednik ter je v njega spisal veliko število lepih člankov.

V prvem tečaju sta natisnjeni epohalni razpravi: „Naš pravopis“ in „Iz prošlosti hrvatskoga jezika.“ — V prvem članku dokazuje netočnost tedanjega pravopisa ter zahteva, da se piše namesto tj — ć; ě — ie, je; ěr — ar — r; gen. plur. âh — â. V drugem članku dokazuje to zgodovinskim putem. A. Veber se je hudo protivil Jagiču, a sedaj je vzprejeta v obče teorija Jagičeva. V ónem istem letniku je natisnenih tudi več Jagičevih kritik, katerih le nekoliko imenujemo: Gj. Daničić: Oblici srpskoga jezika. — I. J. Berčić: Bukvar staroslovenskoga jezika glagolskimi pismeni. — J. P. Šafařík: Geschichte der südslavischen literatur. itd.

V drugem tečaju je spisal Jagič: „Slovensko jezikoslovje. Kratak historičko-filologički nacrt.“ V ti razpravi je opisal Jagič lepim slogom in načinom ves razvoj slovanskega jezikoslovja. — Dalje je v tem tečaju natisnena velevažna studija „Primjetbe k našoj sintaksi s gledišta spravnjajuće gramatike.“ Nadalje je spisal kritike o naslednjih književnih proizvodih: „Miklošič: Lexicon palaeoslovenico-graeo-latinum.“ — „Gj. Daničić: Rječnik iz književnih starinâ srpskih.“ — „Gj. Daničić: Nikoljsko jevanjelje.“ — „S. Ljubić: Ogledalo književne povjesti jugoslavenske.“

V tretjem letniku je natisnenih mnogo Jagičevih razprav in kritik: „Starine in njihovo znamenovanje.“ — „Adrianska mora Sirena iliti obsida Sigetska. Hrvatski epos 17. veka.“ — „Ćirilski zbornik 16 — 17 stoljeća u biblioteci Kukuljevićevoj.“ — „Odnosaj medju linguistikom i antropologijom.“ — „O porieklu Indo-europejaca.“ — „Štampana hrvatska knjiga 16. veka kojoj se iz nova u trag ušlo (Vramčeva znamenita knjiga, katere sta se samó dva iztisa ohranila).“ — „Kratak priegled hrvatsko-srpske književnosti za poslednje dvie — tri godine.“ — Vrh tega so spomina vredne najvažnejše njegove ocene naslednjih del: „J. J. Sržnevskij: Stari spomenici pisma i jezika jugozapadnih Slovjena od IX. — XII. veka.“ „Pypin in Spasovič: Obzor istorii slavjanskih literatur.“

Po osnovanji jugoslovanske akademije znanostij in umetnostij je posvetil Jagič vse svoje moči temu zavodu. Bil je po odhodu Daničićevem v Beligrad nekaj časa tajnik akademije in spisal in izdal je v akademijskih spisih te knjige in razprave: „Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga. I. Stara doba.“ V ti koreniti knjigi opisuje Jagič razvoj staroslovenske in starosrbske (hrvaške) književnosti tako lepo in učeno, da je velika škoda, ka Jagič tega dela ni završil. Leta 1868. izdá razpravo: „Prilozi k historiji književnosti,“ toda tu navaja samó vire, iz katerih je zajemal. Omenjamo, da je spisal l. 1871. v nemškem jeziku „Das leben der wurzel dē in den slavischen Sprachen.“ Vseučilišče v Lipsku imenovalo ga je za to razpravo doktorjem filozofije. Nekoliko let kesneje je postal doktor filozofije honoris causa univerze petrogradske. (Konec prihodnjič.)

Jakob Petelin (Hänel, Handl, Gallus), slavni skladatelj slovenski. Zgodovina duševnega življenja in dela našega je še zmerom — led in a, katero nam bo še dalje skrbno in marljivo preorávati, da dobimo o tem ali ónem zaslužnem našem moži pravih podatkov. Marsikateri Slovenec si je pridobil velikih zaslug, vrednih, da se njegovo ime z zlatimi črkami sveti v kulturni naši zgodovini; a vendar zastoj iščeš po ti ali óni knjigi, da bi zasledil o njem kako črtico! In še sreča, če njegovo ime ni še izginilo iz spomina našega naroda!

Taka je tudi s slavnim cerkvenim skladateljem, z našim Jakobom Petelinom!

Malo se menijo Slovenci zánj, dasi je bil našega rodú. Prvi Slovenec, ki nas je opozoril na rojaka našega Petelina, bil je slavni skladatelj Kamiló Mašek, kateri je v „Vodnikovem spomeniku“ l. 1859. priobčil o njem kratko razpravo na 177. in 178. stráni omenjene knjige. Mašek piše poleg drugega: „Wie sehr verehrt und beliebt er war, beweisen die auf seinen Tod verfassten Gedichte, deren Anzahl so gross war, dass die Strahover Bibliothek zu Prag eine ganze Sammlung aufbewahren konnte. Eines derselben, in achtzehn lateinischen Versen von seinem Sohne, ist in der Statistik Böhmens von Dablae, nebst einem kleinen Porträte, enthalten. Ein zweites in Holz geschnittenes Bild mit der Ueberschrift: „Contrafactur des weitberühmten Musici Jacobi Galli, sonst Handl genannt“, besass der schon erwähnte Gerber (Gerber je znan pisatelj zgodovini glasbe).

Weiter sagen seine Biographen, dass er, als einer der bedeutendsten Contrapunktisten im Jahre 1588 zur Herausgabe seiner Werke vom Kaiser ein Privilegium auf zehn Jahre erhielt, und dass dieselben nicht allein mit den Werken der grossen Italiener jener Zeit in die Schranken treten durften, sondern nicht wenige davon hauptsächlich in Bezug auf Innigkeit, und selbst im kunstreich Vielstimmigen übertrugen. Dass er aber in diesen Künsteleien nicht die Hauptsache der Tonkunst suchte, sondern nur auch hierin zuweilen seine Kraft und Kenntnisse zeigen wollte, beweist die weit grössere Menge seiner einfachen und so vortrefflichen Arbeiten, dass wir viele seiner Stücke den schönsten Palestrina's, seines Zeitgenossen, als ebenbürtig an die Seite stellen. Palestrina, den die Kunstwelt den König der Kirchenmusik nennt, steht also keineswegs ganz allein auf dem Gipfel der kirchlichen Tonkunst, wie es so Mancher, durch die Uebertreibungen der Italiener eingeschüchtert, gläubig nachspricht.

Hänel's Werke, von denen Schreiber dieses einige besitzt, und worunter das achtstimmige: „Media vita in morte sumus“ und das fromme „Ecce, quomodo moritur justus“ zu den Vorzüglichsten zu zählen sind, wurden theilweise in Prag, Nürnberg, Frankfurt a. M. und in neuester Zeit in Carl Proske's „Musica divina“ abgedruckt. Auch die Leipziger allgemeine musikalische Zeitung brachte in ihrem 12. Jahrgange ein Bruchstück, wobei es jedoch ein moderner Barbarismus für gut fand, Veränderungen in der Stimmführung vorzunehmen. Mögen doch diese modernen Zuschneider der Kunstwerke bedenken, dass sie alle zusammen, sammt ihrer angestaunten Spitzfindigkeit, nicht einen Gallus ersetzen können.“

Gospod Julij pl. Kleinmayr ga v svoji „Zgodovini slovenskega slovstva“, pišoč o naši „umetnosti“, le omenja, in sicer med skladatelji na stráni 220. tako-le: „Petelin Gallus (Jakob Hänel), Slovenec, umrl 1591. v Pragi.“

To je vse! . . . In vendar, kolikor jaz vém, celó Nemci spoštljivo pišejo o našem Petelinu, akopram je dobro zuano, da niso prav radodarni s hvalo, kadar jim je govoriti o slovanskih možéh.

Ko bi pisatelj teh vrstic živel v kakem mestu, kjer bi mu bila na razpolaganje obširna knjižnica, izvestno bi se potrudil, da opiše našega Petelina po svojih močeh tako, kakor je vsaj nekoliko primerno slovenskemu temu geniju! Živečemu pa oddaljenemu od virov, možno mu je povédati le naslednje vrstice o znamenitem tem moží:

Jakob Petelin je bil vrstnik Trubarjev. Profesor Heinze v svoji knjigi: „Musikalisches Lese- und Bildungsbuch“ trdi na stráni 250., da se je Petelin rodil okoli l. 1550. na Kranjskem, a kje, ne ve določiti. Isto tako ni Heinzeju nič znano o Petelinovem izobraževanju. Toliko je gotovo, da je bil Jakob Pete-

lin kapelnik pri škofu Stanislavu Pavlovskem v Olomuci; kasneje je postal cesarski dvorni kapelnik pri cesarji Rudolfu II. v Pragi, kjer je umrl 1591. leta.

Jakoba Petelina sta ocenjevala Dr. Proske in Ambros. — Pokojni Proske, rodom Šlezijan, bil je karonik v Ratisboni in si je pridobil za povzdigo cerkvene glasbe neumrljivih zaslug. Žrtvoval je vse svoje življenje v to, da bi po propadu cerkvene glasbe stare, klasične cerkvene skladbe zopet pripravil v veljavo. V ta namen je potoval po Italiji ter dvakrat preiskal muzikalne archive najznamenitejših mest italijanskih. Vzorne skladbe je prepisaval ter potem priobčil znamenito zbirko „Musica divina“, imejočo štiri debele zvezke, v katerih se nahajajo najkrasnejše stare skladbe najznamenitejših skladateljev. Znameniti ta mož torej, dr. Proske, piše o Jakobu Petelinu: „Man muss sich in seine Werke mit Liebe und Antheil vertiefen, um den Meister nach Gebühr achten zu lernen und doch nicht in jene Ueberschätzung zu gerathen, die sich für Gallus bis zum Uebermasse gesteigert hat.“ Petelina so namreč nazivali, kakor berem, „nemškega Palestrino“; nekateri so celo trdili, da Palestrino preseza! Čuduo je, kako so slovenskega rojaka mogli nazivati „nemškega Palestrino!“

L. 1876. umrli Avgust Viljem Ambros, muzikalni pisatelj in komponist, rojen l. 1816. v Mitu (Mauth) na Češkem, bivši profesor muzike na praškem vseučilišči, od leta 1882. odgojevalec na dvoru na Dunaji, piše o Petelinu: „Man wird viel Schönes, Frommes, Reines finden, aber auch einen durchgehenden Zug von Nüchternheit zu verkennen nicht wohl im Stande sein. Neben der hohen Poesie Palestrinas ist es doch endlich eine solide Prosa, die sich allerdings beinahe wie Poesie anhört. Seine bekannte Motette: *Ecce, quomodo moritur iustus* ist in ihrem ungetrübten Wohl laut mit ihrer leise und doch so tief innig wehmüthigen Färbung wahrhaft rührend.“

Kakor nazivljamo Trubarja pričetnika naše književnosti, slovenskega literaturnega Kolumba; ravno tako bi smeli imenovati Jakoba Petelina „muzikalnega našega Kolumba,“ kajti pred njim nismo Slovenci imeli nobenega rojaka, ki bi bil izobražen skladatelj. Lehko bi trdili, da sta se literatura in glasba naša pričeli ob jedni in isti dôbi, kar je pač zanimivo!

Vredno bi bilo, da bi se strokovnjak potrudil ter nam podal obširen životo pis in vredno oceno vélicelega glasbenika slovenskega, Jakoba Petelina! Morda bi g. Anton Förster v Ljubljani prevzel hvaležno to nalogo.

Zanimivo bi bilo že dognati, kje se je Petelin porodil in, se je li muzikalni naš Kolumb izvirno pisal za Petelina ali ne. Jaz bi sodil, da si je šele pozneje pod tujim vplivom pošteno slovensko svoje ime izpremenil v nemški „Hänel“ (Handl) in latinski „Gallus“, kar znači, kakor znano, toliko kakor naša beseda: „Petelin“. Te misli je tudi Kamilo Mašek v rečeni razpravi. J. Leban.

„Slovenskaja Matica i eja izdaniija“ se imenuje 26 strani obširna razprava, katero je T. Florinskij priobčil v poročilih vseučiliških l. 1886. ter tudi v posebnem odtisku dal na svetlo. G. Florinskij govori najprej v obče o literarnih in političnih odnošajih slovenskih, potem opisuje delovanje „Matice Slovenske“ od nje početka do letos ter poroča na drobno o letopisu Matičinem za leto 1885., kjer ocenjuje razpravo Vošnjakovo, Navratilovo, Vrhovčevo, Rutarjevo, Remčevo, Obalovičevo, Apihovo in Tomšičevo. Poročilo Florinskega ima namen pozornost ruskega sveta obrniti na Slovence, na njih literaturo in zlasti na plodunosno delovanje naše Matice, o kateri pravi na konci svojega spisa . . . „ona spravedljivo zasluživaet iskrenih simpatiej daleko za predělami Slovenii.“